

aláírás előtt, csak akkor szerez erről tudomást, amikor már a saját kárán érzi a szerződés e pontjának igazságtalanságát.

Ha a biztosított enged a rábeszélésnek és eláll a leszállítástól, akkor rendben van a dolog a biztosító részéről. A fél fizeti a magasabb díjakat, de kár esetén csak a tényleges kárösszeget kapja. Ha azonban ragaszkodna a leszállításhoz, a legtöbb esetben a biztosító kijelenti, hogy a leszállítást nem veszi tudomásul. Ehhez pedig nincs joga! Joga van a tárgyat megbecsültetni és a leszállítást a tényleges érték szerint intézni, de ha a leszállítás a helyes értékre történt, azt meg nem tagadhatja.

Miután pedig a mai idők általános értékcsökkenő tendenciája mellett igen gyakori, hogy az autótulajdonos, aki költségeit redukálni akarja, megállapítja, hogy az általa fizetett biztosítási díj túl magas s ebből közvetve rájön arra, hogy kocsija túl van biztosítva, ezzel a problémával igazán elég gyakran találkozunk az ügyvédi praxisban. A teendő ilyen esetben: a tényleges értékre való leszállítást az általános kötvényfeltételek rendelkezéseinek figyelembevételével mellett ajánlott levélben bejelenteni a biztosítónak s ha ez a bejelentést nem fogadja el, a biztosított tárgy értékét előzetes szakértői szemle útján megbecsültetni.

Meggyőződésem ugyanis, hogy a K. T. 470. §. rendelkezése nemcsak a biztosító, de a biztosított érdekében is felhasználható.

Dr. Bánlaky Zoltán.

Mégegyszer a kulantéria elbirtoklása. A Juristische Wochenschrift ez idei április 9-i száma a Reichsgericht döntését tartalmazza a bérlő pontatlan fizetése esetén a vele szemben gyakorolható felmondási jogra. A Reichsgericht a mi Kúriánkkal egyezően a pontatlanul fizető bérlő előzetes figyelmeztetését tartja szükségesnek és ily előzetes figyelmeztetés híján a felmondás gyakorlása a jóhiszeműségbe ütközik (bedeutet einen Verstoss der Vermieter gegen Treu und Glauben). A gondolat tehát a német élőjogban is meg van.

B. S.

Külföldi pénznem valorizációja. A magyar bíróságok elé többször kerül olyan kereset, ahol felperes hitelező adásától külföldi pénznemben járó követelésének a külföldi valuta értékrömlése folytán átértékeltet való megfizetését követeli. Mióta majdnem minden európai valuta az angol fonttól kezdve jelentékeny értékcsökkenésen ment hosszabb-rövidebb ideig keresztül; a kérdés mindig fontosabbá válik. Ujabban a magyar bíróságok, elsősorban a Kúria több esetben ezeket az átértékelési kérelmeket elutasították. Dr. Balla Ignác a Polgári Jogban írt cikkeiben helytelennek tartja e döntéseket, mert szerinte a valorizációhoz

külön jogszabály nem szükséges, mert a valorizáció a magánjog alapvető és megíratlan jogszabályai közé tartozik, a hitelezőt az az érték illeti meg, mely neki a kötelem létesülésekor köteleztetett. A felek külföldiségének pedig a mi valorizációs törvényünk szerint kivéve a 32. §-nak a viszonyosságtól függő megszorítását, hatása nincsen.

Mivel a kérdésnek gyakorlati jelentőségén kívül elméleti fontossága is van, vizsgáljuk meg a kérdést a magánjog és a nemzetközi magánjog alapvető elvei szempontjából. Rövid, vázlatos fejtegetésemet két részre osztom: 1. az első kérdés az, hogy a valorizációnak mi a helyzete a magánjogi rendszerben, 2. a második nemzetközi magánjogi kérdés, hogy külföldi pénznem valorizációja esetén melyik ország joga alkalmazandó?

Ad 1. Mindnyájunknak még élénk emlékezetében van az a küzdelem, melyet az ország jogkereső közönsége az ügyvédség útján folytatott a méltánytalan és az anyagi igazságnak meg nem felelő „korona egyenlő korona” jogi fikciója ellen, amikor a valóság az volt, hogy így a hitelező még tizezredrészét sem kapta meg annak a valóságos értéknek, ami viszcentszolgáltatásként neki járt. A bíróságok lassan, meggondoltan és bölcs mérsékléssel eljutottak a százalékos felértékelés elvéhez. Nem akarjuk a valorizációs gyakorlatot, mely mindnyájunk óhajának megfelelő, bírálni — de schasem szabad összezavarnunk a magánjog általános elveit a krízisjog kivételes, nem normális viszonyokra szabott szabályaival. Keletkeztek a háború alatt és után olyan újabb magánjogi szabályok és elvek, melyek végleg megmaradnak a magánjog rendszerében, vannak azonban olyan rendelkezések, melyeket a kivételes helyzet hozott létre és csak addig állhatnak fenn, míg a kivételes, válságos helyzet. Az igaz, hogy általános kötelmi jogi elv, hogy a hitelezőnek azt kell megkapnia rendszerint, amire az adós kötelezte magát, de rendes körülmények mellett a pénz értékmérő szerepénél fogva épen a pénz az az érték, amihez a többi javak és szolgáltatások értékét mérik. A pénz értékállandóságának fikciója nélkül nincs pénzgazdaság, csak cseregazdaság és mivel a javak értékének mérésére nincs változatlan matematikai mérték, megszűnik minden mérés lehetősége. A gabona, az aranyrud értéke is változik, hiába a zürichi kurzus, ha a svájci frank értéke sem állandó. A pénzgazdálkodásnak és így az ennek alapján felépült magánjognak is integráns része a pénz értékállandóságának fikciója, a törvényes fizetési eszközként szereplő pénz értékállandósága. Azért a kodexek nem is beszélnek valutaváltozás esetén kívül a belföldi pénz árfolyamáról, csak a külföldiéről. (Igy B. G. B. 244. §., Magyar Mt. 1106. §.)

Helyes tehát az az 1928. évi XII. t.-c. 1. és 2. §§-a, mely hangsúlyozza, hogy a koronaértékben vagy más forgalomban már nem lévő belföldi pénznemben meghatározott magánjogi tar-

tozásoknál csak ott lehet a pénz értékében beállott változást figyelembe venni, ahol ezt ez a törvény, vagy más jogszabály megengedi és kifejezésre juttatja, hogy csak a korona értékcsökkenésének *méltányos* figyelembevételével lehet a névértéknél magasabb összeget megítélni.

A valorizáció helyes, de csak kivételes válságok esetén biztosító szelepként alkalmazott szükségszabály, de nem a magánjog alapvető, megíratlan szabálya, sőt a magánjog rendes szabályaival ellentétes. *Külön jogszabály nélkül tehát nincsen valorizáció.*

Ad. 2. Ha már nincsen általános valorizációs szabály, az a kérdés, hogy a jogszabályok összeütközése esetén melyik jogszabálya alkalmaztassék a valorizáció megengedhetősége és mértéke kérdésében? Az újabb nemzetközi-magánjogi munkák közül Frankenstein (Internationales Privatrecht II. k. 224. o., 1929., Berlin—Grunewald) véleményét, mely úgy látszik a legjobban elterjedt, helytelennek tartom. Szerinte a valorizáció kérdésében az a jog alkalmazandó, mely általában a konkrét kötelmi viszonyra érvényes. Tehát ha a kölcsönszerződésre a német jog alkalmazandó, úgy a valorizáció alapja és terjedelme kérdésében is a német jog dönt, akár márkáról, akár frankról, akár angol fontról van szó és akár ismeri a külföldi állam, melynek pénzneméről van szó, a valorizációt, akár nem. Viszont, ha a kölcsönszerződés oly jog alá esik, ahol nincs valorizáció, úgy a német márka sem valorizálandó a konkrét esetben. (Mindennél változást okozhat a közrendi klauzula alkalmazása, ha a szabály érvényesülése az alkalmazó állam fontos érdekébe, biztonosságába ütköznék.)

Nézetem szerint a valorizáció megengedhetősége és terjedelme szempontjából annak az államnak a joga jön figyelembe, amely állam pénzneméről van szó, tekintet nélkül arra, hogy a kötelmi viszony egészére egyébként mely jog alkalmazandó. A valorizáció kivételes valutáris intézkedés, mely a pénz értékállandóságának fikcióját bizonyos területen és mértékben felfüggeszti. Helyes Nussbaum megjegyzése (Das Geld 1925. Tübingen. 142. o.), ki egyébként a kérdésben határozott állást nem foglal, hogy a felértékelési szabályok valutáris szabályok és a konkrét valuta sorsával vannak összefüggésben, mint a papírpénz kényeszerkurzusa.

Ez a magyarázat felel meg a felek szándékának és a kötelelem gazdasági hátterének is. Ha pl. a felek Magyarországon létrejött szerződésben effektív angol font szolgáltatását kötik ki, ennek az oka vagy az, hogy a hitelezőnek a fontra van szüksége, mert ő pl. angol gyáros, vagy magyar ugyan, de neki árúérték Angliában fontot kell fizetnie. Ha ebben az esetben a font romlik, de az angol törvény nem valorizál, úgy a hitelezőnek nincs kára, mert ő is valorizálhatlanul fizethet. A másik eset, ahol a hi-

hitelező azért köt ki effektív angol fontot, mert abban jobban bízik, mint a pengőben. Ebben az esetben nem méltányos, hogy azért mert a hitelező rosszul spekulál, az adósra, aki esetleg a fontot lefedezte, újabb terhet hárítsunk, ami neki nem térül meg, mert az angol törvény nem valorizál és így ha van is Angliában fontkövetelése, azt csak névértékben kapja meg. Egyébként az ilyen belföldiek között az értékállandóság biztosítására szolgáló idegen valutakikötést (ha a hitelezőnek nem fizetés végett van arra szüksége) erkölcstelennek tartom. Ha már a pénzromlást akarja a hitelező kizárni, biztosabb is az effektív arany súly szerinti kikötése.

Én tehát a Kúria gyakorlatát, mely kimondja, hogy a magyar valorizációs törvény csak a magyar korona és az 1928:XII. t.-c.-ben említett egyéb magyar pénznemek valorizációjára vonatkozik és így külön jogszabály nélkül külföldi pénznem nem valorizálható, helyesnek tartom. Jól mutat rá a K. 1971/1931. számú határozat, hogy a külföldi pénz romlása az idegen valuta értékváltozásával járó veszély, amihez én hozzáteszem, hogy e veszélyt csak annak az államnak intézkedése zárhatja ki vagy orvosolhatja, amelynek valutájáról szó van.

Ifj. Dr. Szigeti László.

Hagyomány és hagyatéki terhek. A magyar magánjogi törvénykönyv-történetének kutatása, e történet egyes fázisainak egymás mellé állítása sok kérdésnél mutat változásokat, szembetűnő átalakulásokat. A címszavakban megjelölt tárgy is e sorozatba tartozik.

Nem abban a vonatkozásban, hogy végső soron a hagyománytárgynak is helyt kell állania a hagyatéki hitelező igényeiért — mert hiszen e tekintetben már megkövült jogi normák állanak fenn.

Az a tárgyszakasz, amelyben a magánjogi törvénykönyv fejlődéstörténete fázisváltozásokat mutat, ott keresendő, ahol a hagyományos és örökös egymás közötti viszonyban kerül szóba az egyes terhekért való elsődleges felelősség problémája. Az a tantétel ugyanis, hogy a hagyatéki terhek az egész vonalon elsősorban az örökös által viselendők, nem áll kivétel nélkül és nem támadhatatlanul érvényes.

A törvénykönyv első szövege (1899. §.) egészen világosan a hagyományos elsődleges teherviselési kötelezettségének alapjára helyezkedik olyankor, amikor a hagyomány tárgya zálogjoggal, avagy jelzálogjoggal van terhelve, — anélkül, hogy különböztetne akár abból a szempontból, hogy ingó-e, vagy ingatlan a hagyomány tárgya, akár abból a nézőszögből, hogy minő dologi, avagy kötelmi tartalom áll a zálogjog mögött.

Az első szöveg rendelkezései felett megindult vita e